

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство образования и науки Республики Бурятия
Муниципальное казенное учреждение
"Закаменское районное управление образования"
Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
"Улекчинская средняя общеобразовательная школа"

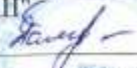
РАССМОТРЕНО
На заседании МО
гуманитарного цикла

Руководитель Ажитова Б.Ч.
Протокол №1
от «30» августа 2023г.

СОГЛАСОВАНО
Заместитель директора по
УВР

Гончикова И.В.
Протокол №1
от «30» августа 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО
Директор МБОУ "Улекчинская
СОШ"

Дамдинова Б.С.
Приказ №21а
от «31» августа 2023г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета
«Бурятская литература»

для 9 класса основного общего образования
на 2023-2024 учебный год

у. Улекчин 2023 г.

Аннотация к рабочей программе по бурятской литературе (9 класс)

Рабочая программа по бурятской литературе для 9 класса составлена на основе:

- Федерального закона «Об образовании в Российской Федерации» от 29 декабря 2012г. № 273-ФЗ.
- Федерального государственного стандарта основного общего образования, утвержденного приказом Министерства образования и науки Российской Федерации № 1897 от 17 декабря 2010 г.
- Санитарно-гигиенических требований к условиям и организации обучения в общеобразовательных учреждениях» (Постановление Главного государственного санитарного врача Российской Федерации от 29 декабря 2010 года №189
- экспериментальной программы для бурятских школ. Бурятская литература.5-11 классы. Составитель С.Ж.Балданов (Улан-Удэ “Бэлиг”,2009).
- Примерной программы учебного предмета «Бурятская литература» Л.Ц. Халхаровой.
- Основной образовательной программы основного общего образования МБОУ «Улекчинская СОШ»

Эта программа по бурятской литературе на уровне основного общего образования содержит следующие разделы: пояснительную записку; основное содержание учебного предмета «Родная (бурятская) литература», рекомендуемое в 5-9 классах; примерное тематическое планирование с распределением учебных часов по разделам курса и рекомендуемую последовательность изучения; требования к планируемым результатам освоения предмета.

В «Пояснительной записке» раскрываются особенности каждого раздела программы, согласованность её содержания с важнейшими нормативными документами, даётся общая характеристика курса бурятской литературы, его места в базисном плане. Достаточно подробно освещены цели изучения курса бурятской литературы, его миссия в решение основных педагогических задач в системе основного общего образования, раскрыты результаты освоения обучающимися программы по бурятской литературе на ступени основного общего образования.. В разделе «Содержание курса» дается перечень изучаемого содержания в 5-9 классах. Раздел «Календарно- тематическое планирование» включает тематическое планирование с перечнем тем и распределением часов по разделам курса.

Курсы литературы в 5—8 классах строятся на основе сочетания концентрического, историко-хронологического и проблемно-тематического принципов. В 9 классе начинается линейный курс на историко=литературной основе (бурятская литература I половины XX века, бурятская литература II половины XX века, который будет продолжен в старшей школе. В 9 классе активизируется связь курса литературы с курсами отечественной и мировой истории, идёт углубление понимания содержания произведения в контексте развития культуры, общества в целом, активнее привлекается критическая, справочная литература, исторические документы, более определённую филологическую направленность получает проектная деятельность учащихся.. Рабочая программа определяет основной костяк произведений, авторов, тем для каждой группы классов. В каждом из классов затронута одна из ведущих проблем (например, в 5 классе — жанровая природа фольклора и литературы; в 6 классе — художественное произведение и автор, характеры героев; в 7 классе — особенности труда писателя, его позиция, изображение человека как важнейшая проблема литературы; в 8 классе — взаимосвязь литературы и истории (подготовка к восприятию курса на историко-литературной основе), в 9 классе — начало курса на историко-литературной основе.

Федеральный базисный учебный план для общеобразовательных организаций, осуществляющих образовательную деятельность на территории Российской Федерации на этапе основного общего образования изучению бурятской литературы отводит : (5 класс – 70 ч., 6 класс- 70 ч., 7 класс – 70 ч., 8 класс -70 ч., 9 класс – 68 ч.).

Учебно-методический комплекс

Класс	учебники	авторы	Год издания
5	Буряад литература	С.Д.Будаев Ц.С.Жанчипова Д.Х.Митупова	«Бэлиг», 2018
6	Буряад литература	Ж.Ц.Жамбуева Ц.Б.Цыренова Х.Г..Цыденова (1-2 хубинууд)	«Бэлиг», 2018
7	Буряад литература	С.А.Ошорова С.С.Балданова (1-2 хубинууд)	«Бэлиг», 2018
8	Буряад литература	Ц.Б.Бадмацыренова К.Н.Гармаева Б.Ш.Ширапова (1-2 хубинууд)	«Бэлиг», 2012

Тайлбари бэшэг. 9 класс

Буряад нургуулийн програмаар 9 –дэхи класста неделидэ 2 час, жэлдэ 68 час болоно. Литература шудалан үзэлгэ энэ класста ехэ удха шанартай, тиимэһээ эндэ багшын онсо анхарал хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ, 9 класста нурагшадай урда жэлнүүдтэ ойлгожо абаһан мэдэсэ, шадабари бүридхэгдэжэ ябталагдана ба нурагшадые историко-литературна курс үзэлгэдэ бэлэдхэнэ. Тус ном соо уран зохёолнуудые үзэлгэ иимэ гурбан шэглэл хараална: Зохёогшо-дүрэ – уншагша.

Программын һүүлдэ үгтэһэн мүнөө үсын уран зохёолшодой, поэдүүдэй зохёолнуудые шудалан үзэхэ гэһэн эрилтэ табигданхай. Теэд эдэ зохёолшод тухай материал тон бага. Уран зохёолшодой намтарай зам тухайгаа хэлэхын урда тээ, учебник соо уран зохёолшын гол түлэб проблематика тодорүүлһан богонихон цитатанууд үгтөөтэй. Энэнь ехэ һонин юм. Зохёол бүрийн урда тээ тэрэнэй гол бодол тодорүүлха гэһэн асуудалнууд үгтэһэн байна. Энэ нурагшадай зохёол уншахада, бодолтойгоор, тусхай шэглэлтэйгээр уншахадань тухатай. Зохёолнуудай шухала бүлэгүүд үгтэһэн байна, харин оруулагдаагүй бүлэгүүдэй удха хуряангыгаар үгтөө.

Гол зорилгонууд:

1. Уран зохёол соо үгтэһэн геройнуудые үзэхэдөө, хүнэй шанар шэнжэ, тэрэнэй ухаа сэдхэлэй байдал, һайхан үйлэ хэрэгыень, ажабайдалайнь харгы зам, һайн ба муу талануудыень гүнзэгыгөөр шүүлбэри хэжэ харуулха.
2. Уран зохёол үзэхэдөө, мүнөө үе сагай байра байдалтай холбохо шухала.
3. Уран зохёолнуудай уран һайханайнь бүхы талануудые, найруулгынь онол арга, онсо шэнжэнүүдые элирүүлжэ үгэхэ гол зорилгонуудай нэгэн болоно.

нурагшад юумэ мэдэхэ, шадаха ёһотой:

1. Литература ажабайдал хоёрой хоорондохи холбоон.
2. Уран зохёолнуудай текстнүүдые шүүмжэлжэ
3. Сюжет, байгуулгын (композицийн онсо янзануудые)
4. Үзэгдэһэн зохёолнуудай гол үйлэдэгшэ нюурнуудай удха шанарые
5. Литературна абари зан, литературна тип, реализм гэһэн ойлгосонуудай шухала шэнжэнүүдые

Литература:

1. Буряад нургуулийн программа, «Бэлиг», 2009.
2. С.Ж. Балданов «Методическа заабаринууд», 9 класс, Улан-Удэ, 1997.
3. 9 классай Хрестомати.

Программын удха ба байгуулга 9 класс

Оршол (1 час)

Уншалга ба уран зохёолой ажаמידарал. Гурбан шэглэл: Зохёогшо-Дүрэ-Уншагша.

XX зуун жэлэй 1-дэхи хахадай буряад литература (1 час)

Ондо ондоо үе сагай хүнүүдые уран зохёол уншалга ба ойлгожо абалга. Мүн баһа буряад литературыын хүгжэлтын шатада 20-дохи зуун жэлэй 1-дэхи хахадай, 20-дохи зуун жэлэй 2-дохи хахадай үе хубаагдадаг болоһон үе гэжэ ойлгосо үгэхэ.

Уянгата болон уянгата-үргэлжэлһэн зохёол (1 час)

Уянгата зохёол тухай ойлгосо. Уянгата зохёолнуудай гол жанрнууд. Уянгата-үргэлжэлһэн зохёолнуудай уянгата шүлэгһөө ба балладаһаа илгаа.

Мүнхэ Сарьдаг (Будажаб Цыренович Найдаков) “Саяандаа” (1 час)

Байгаалияа хамгаалха, тэрээндэ наринаар хандаха гэһэн мүн сагай гол шухала асуудалнуудай нэгыг хоридохи зуун жэлэй 20-еод онуудта харуулһаниинь. Шэнэ шанартай лирическэ геройн бии болон хүгжэлгэ.

Цэдэн Галсанов. “Табан таанараа магтанам”, “Хэнгэргэ” (1 час)

Пейзаж ба тэрэнэй үүргэ.

Цырен-Дондок Хамаев «Ута намарай сэсэг» (7 час)

Зожеолой гол герой болохо Бухаади үбгэнэй ажабайдал зураглагдана. Хүнэй наһанай хүгшэрхэ, үбгэрхэ хаһа Бухаади үбгэнэй дүрөөр уран зохеолшын шадамар бэрхээр харуулһаниинь.

Матвей Осодоев «Ууган хүбүүн» (8 час)

«Ууган хүбүүн» гэжэ туужын бодото ажабайдал дээрэ үндэлжэ бэшгэдэһэниинь. Зожеолой гол герой Владимир Бильдушкиной дүрэ. Тэрэнэй бага наһан, эдир залуу хаһань, сэрэгшэ болоод ябаханиинь. Даманскадахи тулалдаанда Володин эрэлхэгээр хабаадалсажа, баатараар унаһан тухайнь. Туд зожеолой биографическа шэнжэ.

Бадма Шойдоков «Дайсанай ара талада» (11 час)

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай үедэ совет сэрэгшэдэй, тэрэ тоодо түрэл Буряадаймнай олон хүбүүдэй, басагадай баатаршалга гаргажа, энэ ехэ дайнда Илалта туйлаһыг харуулһаниинь. Романай гол геройн абари зан, үйлэ хэрэг тэрэ үеын түүхэтэй холбохо.

Шог зүжэглэмэл зохёол (1 час)

Шог зүжэглэмэл зохёол тухай ойлгосо. Шог зүжэглэмэл зохёолнуудай уран аргууд (гротеск, карикатура, гиперболэ).

Баир Эрдынеев “Хазаар хара хахал” (4 час)

Уран зохёолшын намтар. Шогто водевиль. Уран найруулгын онсо шэнжэ. Үйлэдэгшэ нюурнуудай образууд.

Николай Дамдинов «Декабристын бэһэлиг» (6 час)

Туд зүжэг соо Буряад орондо сүлэгдэһэн декабристнуудай хуби заяан тухай хэлэгдэһэниинь. Зожеолой наадаха нюурнуудай образууд. Гол герой Н.А.Бестужевай абари зангай хүгжэлтэ. Ород ба буряад арадуудай хани барисаае зохеолшын харуулалга.

XX зуун жэлэй 2-дохи хахад – буряад литературыын хүгжэлтын алтан үе.(1 час)

Литературын гол шухала род болон жанрнуудай түргэнөөр хүгжэлгэ. Үндэлһэниинь. Буряад литературада романай бии бололго. Ж.Т. Тумуновой, Х.Н. Намсараевой, Ч.Ц. Цыдендамбаевой романууд. XX зуун жэлэй 1-дэхи хахад – роман зохёохо ухаан бодолой хүгжэлтын уран найханай үндэлһэ баримтанууд ба ёһо заншалнууд. Роман-дилоги, роман-трилогиныудай бии бололго. Хоёр ба гурбан романуудһаа бүридэһэн үргэн ехэ дэлисэтэй эпическэ зохёолнуудай бии бололгын ушар шалтагаан, үндэлһэн, ёһо заншал. Мүнөөнэй үе саг зураглан харуулһан түрүүшын романууд. Прозын бэшэ жанрнуудай хүгжэлтэ. Поэзиин шэнэ шэнжэ. Шэнэ жанрнуудай бии бололго. Зохёолгын арга боломжонуудай, зохёохы мэргэжэл шадабариин, онһон аргын дээшэлэлгэ. Буряад драматургида болоһон гүнзэгы удхатай хубилалтанууд. Драматургическа зохёолнуудые зохёохо түхэл маягай улам найжаруулга. Үхибүүдэй литературыын хүгжэлтэ.

Мэлс Самбуев «Миний таабай», «Һайн даа, Урбаан таабай» шүлэгүүд (1 час). Буряад хүбүүнэй философско удхата образ.

Даша-Дабаа Мункоев “Эхэ тухай дуун” (2 час). Уянгата прозын хүгжэлтэ.

Балдан Ябжанов “Эхэ шоно” (2 час). Хүн ба байгаали. Туужын уянгата үндэһэниинь.

Цырен Галанов “Саран хүхы” (8 час). Уран зохёол бэшэхэдээ, домогууд, оньһон ба хошоо үгэнүүд, таабаринууд гэхэ мэтэ аман зохёолнууды хэрэглэлгэ – уран зохёолой нэгэ ёһо гурим, заншал.

Даширабдан Батожабай “Багшашни хэн бэ?” (6 час). Ажабайдал туужын бодото үндэһэн. Зохёолой нэрын сэхэ ба далда удха. Байгаалиин, ажабайдалай, тоонто нютагай, түрэл зоной, үетэн нүхэдэй, хүн бүхэнэй хүмүүжэхэдэ багшань болодог гурим. “Нэрээ хухаланхаар, яһаа хухара” гэхэн оньһон үгын удха. Зохёолой нравственна, эпическэ ба лирическэ таланууд, образуудынь. Хүнэй зан абари зураглан харуулһан аргууд, хэрэглэгдэһэн тодорхойлолнууд гү, али уран һайханай детальнууд.

18-19 зуун жэлнүүдэй буряад арадай бэшэмэл зохоолнууд. «Тобчи домуг» гэжэ бэшэмэл зохоол тухай. (1 час). **Буряад зоние гэгээрүүлэгшэд. А.Игумнов болон бусад гэгээрүүлэгшэд тухай (1 час).** Зохоолнуудай жанр дээрэ тогтохо. Угай бэшэг, замай тэмдэглэлнүүд, эдэнэй удха, жанр, онсо шэнжэ дээрэ тогтохо. Буряад арады гэгээрүүлхэ хэрэгтэ багшанарай, эрдэмтэдэй, аяншалагшадай оруулһан үүргэ.

Дамба Дашинамаев «Тоеон», «Мүнхэ һарьдаг». Шүлэгэй ритм (2 час). «Тоеон» гэжэ шүлэг соо Буряад ороной хүгжэжэ, индустри бии болоһоние. Шүлэг зохоолгодо поэдэй шэнэ тухэл оруулһаниинь, шүлэгэй ритмикые шэнэ ёһоор зохоһониинь, рифмэ хэрэглэлгэнь, буряад шүлэгэй уран аргууды бүри нарижуулһаниинь.

Чимит-Рэгзэн Намжилов «Монголой дэбтэрһээ» (1 час). Шүлэгүүдэй гол удха – Эхэ орондоо дурлал – ямар аргаар гаранаб гэжэ элирүүлхэ.

Шираб Нимбуев «Эхын юрөөл» (1 час). Шүлэгэй сэдэб, гол удхань. Эхэ хүбүүн хоерой харилсаан дээрэ тогтохо.

Тематическа түсэблэлгэ Буряад литература

Класс: 9

Багша: Будаева Жаргалма Гомбоевна.

Программаар үгтэһэн саг: Хамта – 68 час, недели соо 2 час.

Программа үнгэргэгдэхэ шалгалтын хүдэлмэринүүд: 10 час

Түсэблэлгэ:

Буряад Уласай болбосоролой болон эрдэм ухаанай яаманай дурадхаһан туршалгын программа дээрэ үндэһэлнэ (2008 он)

Учебник: 9 класс, Буряад литература 1-дэхи ба 2-дохи хубинууд (хрестомати), С.А. Ошорова, Д.Б. Цыденов

Улаан-Үдэ, Бэлиг, 2018 он

9-дэхи класс, буряад литература I- дэхи четверть,18 час

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо
1	Оршол.Литература.тэрэнэй хүнэй сэдхэлэй байдалда үүргэ. Уран зохеол – үгын уран найхан.	1
2	18-19 зуун жэлнүүдэй буряад арадай бэшэмэл зохеолнууд. «Тобчи домуг» гэжэ бэшэмэл зохеол тухай.	1
3	Буряад арал зоние гэгээрүүлхэ ажаябуулга.А.Игумнов болон бусад гэгээрүүлэгшэд тухай.	1
4	20 зуун жэлэй 1-дэхи хахадай буряад уран зохеол.	1
5	Уянгата болон уянгата-үргэлжэлхэн зохеол.	1
6	Мүнхэ Сарьдаг «Саянам», «Саяандаа»	1
7	Д.Дашинимаевай зохоохы зам тухай. «Тоеон»	1
8	Д.Дашинимаев «Мүнхэ харьдаг». Шүлэгэй ритм	1
9	Ц.Галсанов «Табан таанараа магтанам», «Хэнгэргэ»	1
10	20 зуун жэлэй 2-дохи хахадай буряад уран зохеол	1
11	Д.Батожабай «Багшашни хэн бэ?» 1 бүлэг	1
12	2 бүлэг «Түрүүшын үдэрнүүд»	1
13	3 бүлэг «Хоер атаман»	1
14	4 бүлэг «Жаргал гээшэ юун гээшэб?»	1
15	«Багшашни хэн бэ?» гэхэн туужа тухай, туужын байгуулга, сюжет, зохёолой тодорхой зүйл	1
16	Х.х. Зохеолго-бодомжолго «Хүнэй наһан соо багшын үүргэ»	1
		16

9 –дэхи класс, буряад литература II- дохи четверть, 14 час

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо
1	Н.Дамдинов «Өөрөө урдатнай энэб...» гэхэн статья. «Декабристын бэһэлиг» 1 бүлэг «Ородой флодой түүхэ бэшэгшэ»	1
2	2 бүлэг «Сибириин нүхэн хаалгануудаар»	1
3	3 бүлэг «Сэлэнгэ мүрэнэй эрьедэ»	1
4	«Декабристын бэһэлиг» гэхэн шүлэглэмэл драма тухай	1
5	Шүлэглэмэл зүжэг зохеол	1
6	Х.х. «Декабристнууд Буряад орондо» элидхэл-презентаци	1
7	Ц.Галанов «Саран хүхы» 1 бүлэг	1
8	Ц.Галанов «Саран хүхы» 2-3 бүлэгүүд	1
9	Ц.Галанов «Саран хүхы» 4-5 бүлэгүүд	1
10	Ц.Галанов «Саран хүхы» 6-9 бүлэгүүд	1
11	Ц.Галанов «Саран хүхы» 10-11 бүлэгүүд	1
12	Ц.Галанов «Саран хүхы» 12 бүлэг	1
13	Ц.Галанов «Саран хүхы» гэхэн туужа тухай. Арадай аман үгэ уран зохеол соо.	1
14	Х.х. А.Н.Сахаровскаягай «Девушки с ведрами» гэхэн зурагаар зохеолго.	1
		14

Буряад литература III- дахи четверть, 20 час

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо
1	Ч-Р. Намжилов «Монголой дэбтэрһээ». Шүлэгүүдэй уран аргууд.	1
2	к/у. Ш.Нимбуев «Эхын юрөөл»	1
3	Ц-Д.Хамаев «Ута намарай сэсэг» (туужа) 1 бүлэг	1
4	Ц-Д.Хамаев «Ута намарай сэсэг» 2-3 бүлэгүүд	1
5	Туужын 4-5 бүлэгүүд	1
6	Туужын 6 бүлэг	1
7	Туужын 7 бүлэг	1
8	Бухаади үбгэнэй дүрэ. Хүн ба байгаали. Туужын уянгата үндэһэн.	1
9	Х.х. И.Г.Налабардин «Бурятия.Осень в горах». Найруулга бэшэлгэ.	1
10	к/у. Б.Ябжанов «Эхэ шоно»	1
11	к/у. Б.Ябжанов «Эхэ шоно»	1
12	Д-Д.Мункоев «Эхэ тухай дуун»	1
13	Д-Д.Мункоев «Эхэ тухай дуун». Уянгата-үргэлжэлһэн зохоол.	1
14	М.Осодоев «Ууган хүбүүн» туужа. 1 бүлэг «Эдирхэг хаһа»	1
15	2 бүлэг «Бүхэ барилдаан»	1
16	3 бүлэг «Уулзалга»	1
17	4 бүлэг «Түрэл нюотагһаа холо»	1
18	5 бүлэг «Баатарай нэрые мүнхэлһэн бэшэгүүд»	1
19	«Ууган хүбүүн». Тобшолол.В.Бильдушкиновой дүрэ. Баримтата туужа.	1
20	Х.х. Зохоолго –бодомжолго «Баатаршалга» гэхэн ойлгосо тухай минии бодолнууд.	1
21	Найруулгын анализ.	1
22	М.Самбуев «Минии таабай», «һайн даа, Урбаан таабай»	1
		22

Буряад литература IV- дэхи четверть, 16час

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо
1	Б.Шойдоков «Дайсанай ара талада» романай 1 бүлэгэй 1 хэһэг	1
2	«Дайсанай ара талада» 1 бүлэгэй 2-3 хэһэг	1
3	«Дайсанай ара талада» 2 бүлэг	1
4	«Дайсанай ара талада» 3 -5 бүлэгүүд	1
5	«Дайсанай ара талада» 6-8 бүлэгүүд	1
6	«Дайсанай ара талада» 9 бүлэг	1
7	«Дайсанай ара талада» 10 бүлэг	1
8	«Дайсанай ара талада» 12 бүлэг	1
9	«Дайсанай ара талада» 15-16 бүлэгүүд	1
10	«Дайсанай ара талада» 17 бүлэг.Роман тухай ойлгосо.	1
11	Х.х. Зохоолго «Дайн хүнэй ба ара талын зоной ажабайдалда»	1

12	Б.Эрдынеев «Хазаар хара хахал» комеди-зүжэг. 1 үйлэ	1
13	«Хазаар хара хахал» 1 үйлэ	1
14	«Хазаар хара хахал» 2 үйлэ	1
15	«Хазаар хара хахал» 2 үйлэ	1
16	Тобшолол. Шог зүжэглэмэл зохеол.	1
		16